

Володимир УГРИН

кандидат економічних наук, доцент, Західноукраїнський національний університет,
Тернопіль, Україна, vova.ugrin@ukr.net
ORCID ID: 0000-0003-3648-7247

ФІСКАЛЬНІ ТА СОЦІАЛЬНІ ДЕТЕРМІНАНТИ ОПОДАТКУВАННЯ ДОХОДІВ ФІЗИЧНИХ ОСІБ

Вступ. На сьогодні прями податки є вагомим фінансовим регулятором соціально-економічних процесів, одним із найважливіших джерел формування бюджету країни і суттєвим інструментом державного регулювання. Податок на доходи фізичних осіб є головним, через який реалізується соціальна політика в розвинених країнах світу. До переваг цього податку належать його соціальна справедливість та фіскальна ефективність, оскільки він спроможний поставити рівень оподаткування в пряму залежність від обсягу доходу платників. Крім того, за допомогою прогресивних ставок і пільг в оподаткуванні можна зменшувати податкове навантаження для малозабезпечених верств населення і посилювати для осіб з високими доходами.

Мета – проаналізувати теоретичні та практичні аспекти адміністрування податку на доходи фізичних осіб в умовах реформування фіскальної політики України, систематизувати напрямки удосконалення справляння податку на доходи фізичних осіб до місцевих і державного бюджетів.

Методи. У статті використано методи діалектичного аналізу та синтезу, дедукції, індукції, логічного узагальнення, порівняння і формалізації.

Результати. Досліджено сутність і роль адміністрування податку на доходи фізичних осіб. Розглянуто особливості формування доходу громадян як об'єкта оподаткування. Проведено моніторинг та аналіз показників надходження податку на доходи фізичних осіб до місцевих і державного бюджетів. Досліджено темпи зростання номінальних надходжень податку на доходи фізичних осіб і військового збору, реальної та номінальної заробітних плат. Виявлено, що основними факторами зниження рівня фіскальної ефективності податку на доходи фізичних осіб в Україні є мінімізація доходів громадян та відтік робочої сили, зокрема кваліфікованого персоналу. Податкова політика України за останні п'ять років є фіскально орієнтованою та не враховує соціального аспекту оподаткування доходів громадян. У результаті проведеного дослідження систематизовано напрями підвищення ефективності оподаткування доходів фізичних осіб в Україні, що базуються на зарубіжному досвіді.

Перспективи. Діюча модель податку на доходи фізичних осіб не достатньо виконує соціально економічну функцію, не забезпечує соціально справедливого розподілу

доходів між різними верствами населення. Останніми роками зберігається фіскальна значущість податку на доходи фізичних осіб, однак система оподаткування доходів громадян потребує застосування прогресивних ставок. Тому перспективними напрямами майбутніх досліджень мають бути розробка і вдосконалення механізму оподаткування доходів громадян у контексті забезпечення їх соціально економічних інтересів.

Ключові слова: податкова система, фіскальна ефективність, соціальна справедливість, податок на доходи фізичних осіб, доходи населення, податкова соціальна пільга.

Рис.: 3, бібл.: 10.

Владимир УГРЫН

кандидат экономических наук, доцент, Запальноукраинский национальный университет, Тернополь, Украина

ФИСКАЛЬНЫЕ И СОЦИАЛЬНЫЕ ДЕТЕРМИНАНТЫ НАЛОГООБЛОЖЕНИЯ ДОХОДОВ ФИЗИЧЕСКИХ ЛИЦ

Введение. На сегодняшний день прямые налоги являются весомым финансовым регулятором социально-экономических процессов, они выступают одним из важнейших источников формирования бюджета страны и существенным инструментом государственного регулирования. Налог на доходы физических лиц является главным, через который реализуется социальная политика в развитых странах мира. К преимуществам этого налога относят его социальную справедливость и фискальную эффективность, поскольку он способен поставить уровень налогообложения в прямую зависимость от объема доходов плательщиков. Кроме того, с помощью прогрессивных ставок и льгот в налогообложении можно уменьшать налоговую нагрузку для малообеспеченного населения и усиливать для лиц с высокими доходами.

Цель – проанализировать теоретические и практические аспекты администрирования налога на доходы физических лиц в условиях реформирования фискальной политики Украины, систематизировать направления совершенствования администрирования налога на доходы физических лиц в местные и государственный бюджеты.

Методы. В статье использованы методы диалектического анализа и синтеза, дедукции, индукции, логического обобщения, сравнения и формализации.

Результаты. Исследованы сущность и роль администрирования налога на доходы физических лиц. Рассмотрены особенности формирования дохода граждан как объекта налогообложения. Проведен мониторинг и анализ показателей поступления налога на доходы физических лиц в местные и государственный бюджеты. Исследованы темпы роста номинальных поступлений налога на доходы физических лиц и военного сбора, реальной и номинальной заработных плат. Выявлено, что основными факторами снижения уровня фискальной эффективности налога на доходы физических лиц в Украине выступают теннизация доходов граждан и отток рабочей силы, в частности квалифицированного персонала. Налоговая политика Украины за последние пять лет является фискально-ориентированной и не учитывает социального аспекта налогообложения доходов граждан. В результате проведенного исследования систематизированы направления повышения эффективности налогообложения доходов физических лиц в Украине, основанные на зарубежном опыте.

Перспективы. Действующая модель налога на доходы физических лиц недостаточно выполняет социально-экономическую функцию, не обеспечивает социально справедливого распределения доходов между различными слоями населения. В последние годы сохраняется фискальная значимость налога на доходы физических лиц, однако система налогообложения доходов граждан требует применения прогрессивных ставок. Поэтому перспективными направлениями будущих исследований должны быть разработка и совершенствование механизма налогообложения доходов граждан в контексте обеспечения их социально-экономических интересов.

Ключевые слова: налоговая система, фискальная эффективность, социальная справедливость, налог на доходы физических лиц, доходы населения, налоговая социальная льгота.

Volodymyr UHRYN

Ph. D. (Economics), Assoc. Prof., West Ukrainian National University, Ternopil, Ukraine,

vova.ugrin@ukr.net

ORCID ID: 0000-0003-3648-7247

FISCAL AND SOCIAL DETERMINANTS OF PERSONAL INCOME TAXATION

Introduction. Direct taxes are an important financial regulator of socio-economic processes, they are one of the most important sources of budgeting and an essential tool of state regulation. The personal income tax is the main tax through which social policy is implemented in the developed countries of the world. The advantages of this tax include its social justice and fiscal efficiency, as it is able to make the level of taxation directly dependent on the amount of income of taxpayers. In addition, progressive tax rates and benefits can reduce the tax burden on the poor and increase it on high-income earners.

The purpose of the article is to considerate the theoretical and practical aspects of administration of the personal income tax in the conditions of reforming of fiscal policy of Ukraine, systematization of directions of improvement of collecting of the personal income tax to local and state budgets.

Methods. Methods of dialectical analysis and synthesis, deduction, induction logical generalization, comparison and formalization are used in the article.

Results. The article is devoted to the study of the essence and role of personal income tax administration. Peculiarities of citizens' income formation as an object of taxation are considered. Monitoring and analysis of indicators of personal income tax to local and state budgets was carried out. The growth rates of nominal revenues of personal income tax and military duty, real and nominal wages are studied. It was found that the main factors reducing the level of fiscal efficiency of personal income tax in Ukraine are the shadowing of incomes and the outflow of labor, including skilled personnel. Ukraine's tax policy for the last five years is fiscally oriented and does not take into account the social aspect of personal income taxation. As a result of the research, the directions of increasing the efficiency of personal income taxation in Ukraine based on foreign experience are systematized.

Prospects. The current model of personal income tax does not sufficiently perform a socio-economic function, does not provide a socially equitable distribution of income between different segments of the population. In recent years, the fiscal significance of the personal

income tax has remained, but the system of personal income taxation requires the application of progressive rates. Therefore, promising areas of future research should be the development and improvement of the mechanism of personal income taxation in the context of ensuring their socio-economic interests.

Keywords: *tax system, fiscal efficiency, social justice, personal income tax, household income, social tax benefit.*

JEL Classification: E62, H23, H87.

Постановка проблеми. В умовах нестабільної економічної ситуації в країні, запровадження карантинних обмежень, високого рівня тінізації, ухилення від сплати податків, значного розшарування доходів населення назріла нагальна потреба модернізації фінансової та податкової політики держави. У зв'язку з обраним курсом України щодо інтеграції до Європейського Союзу (ЄС) та створення соціально орієнтованої ринкової економіки гостро постає питання пошуку шляхів удосконалення національної системи оподаткування доходів фізичних осіб із урахуванням світових здобутків у цій сфері. В умовах глобалізації розвиток економіки України має бути спрямований на формування ефективної соціально справедливої системи оподаткування доходів фізичних осіб, що виявитиметься не лише у векторі формування фіскального потенціалу держави, а й підвищенні реального рівня життя населення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Науково-методологічну основу дослідження механізмів адміністрування податку на доходи фізичних осіб в українській та зарубіжній фіскальній практиці становлять праці таких науковців та фахівців, як: Е. Селігман [1], Дж. Хікса [2], Н. Дутова [3], Є. Лесік [3], Л. Демиденко [4], М. Тюріна [4], Я. Бахметова [5], Ю. Швець [5], П. Пірникоза [6], Ю. Сибірянська [6], Я. Горбенко [7], О. Куба [7], Т. Яроцька [8] та інші.

Податкова система України перебуває в динамічному розвитку, що потребує постій-

ного аналізу й оцінки змін, що відбуваються в податковому законодавстві і, відповідно, впливають на формування та використання фінансових ресурсів суб'єктами господарювання. Але, враховуючи останні виклики суспільства та фінансову політику держави, спрямовану на децентралізацію управління в напрямку передачі влади територіальним громадам, в бюджетах яких податок на доходи фізичних осіб становить більшу частку надходжень, виникає необхідність пошуку нових фінансових інструментів ефективного адміністрування податку на доходи фізичних осіб в Україні.

Мета статті полягає в обґрунтуванні науково-теоретичних і практичних аспектів адміністрування податку на доходи фізичних осіб до бюджетів в умовах розвитку соціально-економічних процесів в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Важливим завданням для будь-якої держави є постійне удосконалення системи оподаткування доходів фізичних осіб з метою забезпечення її соціальної справедливості, фіскальної та економічної ефективності.

Фіскальний потенціал податку на доходи фізичних осіб (далі – ПДФО), як і будь-якого іншого податку, залежить від різних факторів, серед яких – величина податкової бази, ставки податку, різного роду преференції та інші. Окрім того, величина податкових надходжень до бюджету країни залежить і від зовнішніх факторів, а саме: стану податкового законодавства, макроекономічних показників, ситуації в країні тощо.

Податок на доходи фізичних осіб – це податок, який сплачується з доходу фізичних осіб, отже, обсяги його сплати швидко реагують на зміни в економіці, зокрема на кризові економічні явища. А саме, якщо фізична особа не одержує дохід, то вона й не сплачує податок. Тому ПДФО доволі швидко реагує на спад в економіці, спричинений пандемією та карантинними заходами.

Е. Селігман зазначав, що дохід фізичної особи – це потік багатства, а тому його необхідно оцінювати за визначений період. Коли йдеться про дохід для цілей оподаткування, то мається на увазі річний дохід. Його використовує власник для цілей споживання і, таким чином, зберігає капітал [1]. Зазначимо, що не всі доходи оподатковуються персональним прибутковим податком, адже деякі з них мають разовий характер, а саме: спадщина, доходи від продажу майна, дарування та інші. Тому сформувався ідея необхідності регулярності доходів. На думку Дж. Хікса, не будь-яка сума грошей, яку отримав індивід, є доходом, а тільки та, що збільшує його активи, тобто зміна активів або їх збільшення за рахунок заощаджень не вважається доходом [2]. На нашу думку, ПДФО відповідає принципу загальності оподаткування, тобто охоплює практично усі верстви населення і можливі форми доходу. Щодо інших податків, то вони тільки певною мірою наближаються до такої залежності.

ПДФО характеризується регулярністю надходжень до бюджетів, гнучкістю та не викликає спотворення цін, також цей податок відповідає визначеності оподаткування, тобто всі платники, знаючи свій дохід, можуть обчислити величину податку, а в більшості випадків кампанія декларування доходів громадян супроводжується активним супроводом консультаційного характеру з боку податкових органів (в Україні) та податкових служб і податкових консультантів (у країнах ЄС).

Досліджуючи етапи реформування податку на доходи фізичних осіб протягом його існування, треба зазначити, що він зазнав змін, які впливали на його фискальну ефективність. Враховуючи усі зміни оподаткування доходів фізичних осіб, можна проаналізувати їх вплив на динаміку податкових надходжень до державного та місцевих бюджетів.

Так, у 2019 р. до місцевих бюджетів надійшло 165,5 млрд грн ПДФО, що в 1,2 раза більше ніж у 2019 р. Однак факт збільшення у часовому лазі надходжень ПДФО до бюджетів територіальних громад все ще не забезпечує їхню фискальну автономність, про що свідчать регіональні субвенції. Стосовно надходження ПДФО до державного бюджету, помітним є зростання цього показника у досліджуваному періоді з 36 млрд грн у 2015 р. до 109,9 млрд грн у 2019 р., або більше ніж утричі. Найвагоміша динаміка приросту спостерігалася у 2019 р., порівняно з 2018 р. – в 1,5 раза (рис. 1).

На важливість ПДФО, як одного із суттєвих джерел наповнення бюджетів різних рівнів, вказує той факт, що з кожним роком зростає обсяг цього податку та його частка у зведеному бюджеті України. Річний план загальних надходжень від ПДФО до зведеного бюджету у 2019 р. виконаний на 102,11%. Щодо частки ПДФО у загальних податкових надходженнях протягом 2015–2019 рр., то варто зауважити, що вона постійно зростає і на початку аналізованого періоду (у 2015 р.) становила 19,75% (99,98 млрд грн). У 2019 р. обсяг надходжень ПДФО становив 275,46 млрд грн, у співвідношенні до загальних податкових надходжень – це 27,39%.

Може скластися враження, що реформування податку протягом 2015–2016 рр. дало відчутні зміни і вплинуло на загальний результат надходжень до зведеного бюджету держави. Проте це зумовлено не

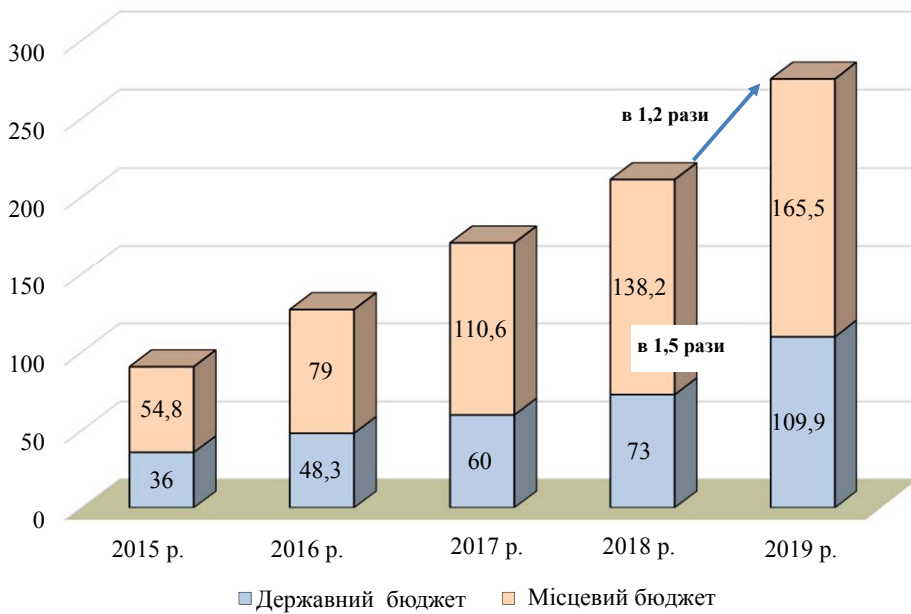

Рис. 1. Динаміка надходження ПДФО до державного та місцевого бюджетів, млрд грн*

* Побудовано на основі [9].

зростанням мінімальної заробітної плати чи легалізацією тіньових зарплат, а наступними факторами:

- змінами в податковому законодавстві, серед яких: розширення податкової бази і введення нових об'єктів оподаткування, а також зміна податкової ставки, що вплинуло на податкове навантаження платників;
- різка девальвація гривні та інфляційні процеси, у 2015 р. за офіційним середнім курсом НБУ курс гривні становив 21,84 грн / дол. США, у 2018 р. гривня продовжувала девальвувати – 27,20 грн / дол. США і лише у 2019 р. закріпилась на рівні 25,85 грн / дол. США.

Кожна країна формує індивідуальну систему оподаткування доходів населення з визначеними законодавством об'єктом, базою оподаткування, системою податкових пільг і ставок. Однак різне ставлення до платників податків на доходи фізичних

осіб в Україні та в іноземних державах знаходить своє відображення у фіскальній політиці [3].

Фіскальна компонента ПДФО у структурі доходів зведеного бюджету України характеризується динамізмом (рис. 2), зокрема, нерівномірними є темпи зростання надходжень податку та заробітної плати, як його основної бази для нарахування.

Дані рис. 2 свідчать, що нерівномірними є темпи зростання надходжень податку та заробітної плати, як його основної бази для нарахування. У 2015 р. скорочення надходжень було несуттєвим, що вказує на велике податкове навантаження на громадян із середнім доходом, які отримують легальну заробітну плату.

У 2015 р. частка найманих працівників з оподатковуваним доходом становила 80,2% при середній мінімальній заробітній платі (МЗП) протягом цього періоду – 1298 грн. У 2016 р. ситуація покращилась, але

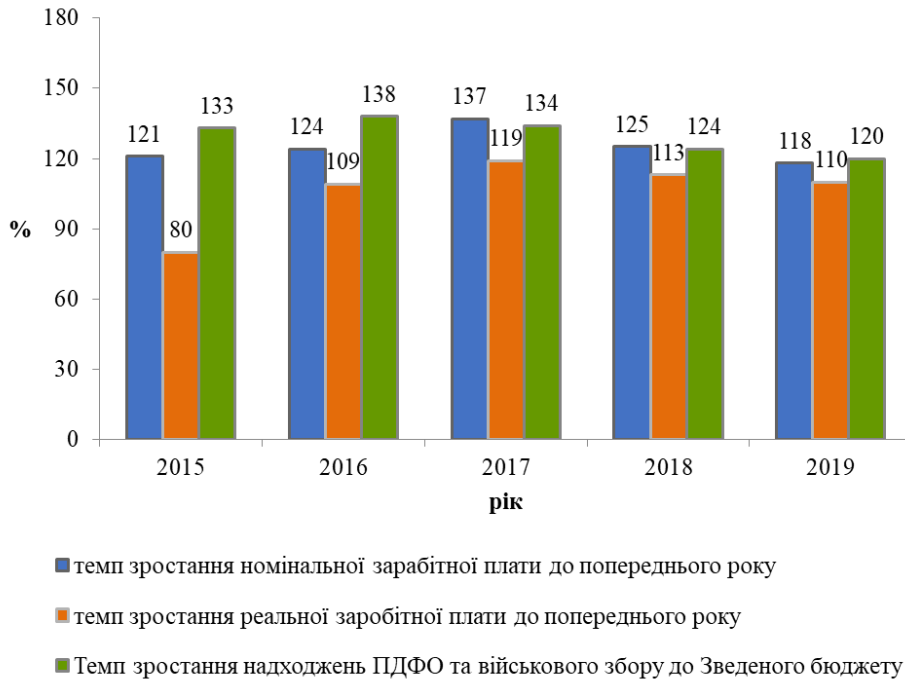

Рис. 2. Темпи зростання номінальних надходжень податку на доходи фізичних осіб і військового збору, реальної та номінальної заробітних плат*

* Побудовано на основі [9].

понад 60% працюючого населення мали заробітну плату менше 3000 грн. Тобто чверть найманих працівників мала змогу отримати податкову соціальну пільгу. Зрозуміло, що тінізація доходів громадян і так звані зарплати в конвертах спричиняють прямі втрати бюджету та отримання неправомірних субсидій, і як результат – величезне податкове навантаження на офіційну заробітну плату.

У 2016 р. відбулося зниження ставки єдиного соціального внеску до 22%, а також з 2017 р. підвищення МЗП мало сприяти легалізації неофіційних заробітних плат. В результаті надходження ПДФО, що сплачуються із заробітних плат, у 2017 р., порівняно з попереднім роком, зросли на 43% і становили 139,74 млрд грн у зведеному бюджеті країни.

Впродовж останніх років в Україні податкове навантаження на трудові доходи усіх верств населення (особливо на рівні 1 МЗП) мало тенденцію до зростання. При цьому податкове навантаження на невисокі доходи громадян є більшим, ніж у багатьох країнах ЄС. Зростання ж надходжень бюджету від ПДФО без подальшого збільшення податкового навантаження можливе лише за рахунок підвищення якості податкового контролю, результатом чого має бути реальна детінізація заробітних плат.

Підвищення у 2017 р. МЗП вдвічі (рис. 3) сприяло збільшенню доходів населення і відбулося покращення розподілу доходів. У 2019 р. частка найманих працівників, які офіційно працевлаштовані та мали доходи нижчі, ніж 3000 грн, становила 10,7%.

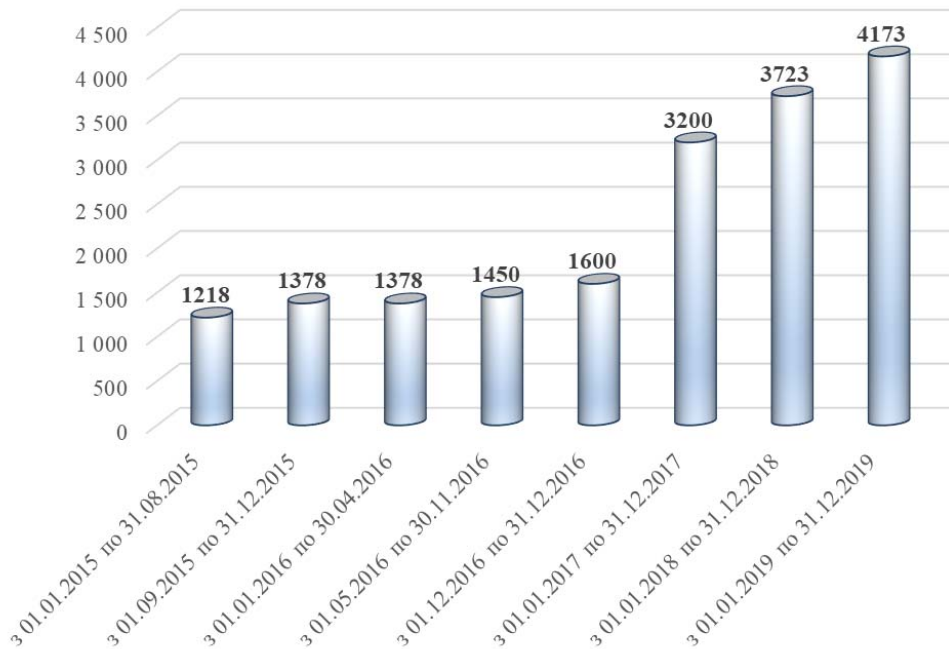

Рис. 3. Зміна розміру мінімальної заробітної плати у 2015–2019 рр., грн*

* Побудовано на основі [9, 10].

Тим не менше, основним фактором низької фіскальної ефективності є тінізація доходів громадян, яка не дає змоги розподіляти і перерозподіляти доходи різних соціальних верств. Наступною проблемою є вплив робочої сили. На сьогодні існує дефіцит робочих кадрів у важливих для країни сферах [4]. Можна переконливо зазначити, що податок на доходи фізичних осіб є фіскальнозначущим та приносить значні доходи до бюджетів.

Важливо наголосити, що податкова соціальна пільга (далі – ПСП) не є ефективним інструментом соціальної підтримки малозабезпечених верств населення. Згідно з аналітичними даними [5], бюджетні втрати від надання ПСП становлять у середньому близько 1% надходжень зведеного бюджету України від ПДФО із заробітної плати. Проте внаслідок значної тінізації заробітних плат ПСП могли отримувати й ті

верстви населення, які їй не потребували. З 2017 р. майже всі громадяни втратили право на отримання ПСП (крім ПСП на дітей для громадян із низькими зарплатами) у зв'язку зі збільшенням МЗП. Податкова політика 2015–2019 рр. є фіскально орієнтованою та не враховує соціального аспекту оподаткування доходів громадян. Податкове навантаження на офіційні заробітні плати, починаючи з 2013 р., щороку поступово зростає і з 2019 р., незалежно від суми нарахованої заробітної плати, становить 19,5% для всіх громадян, не враховуючи зобов'язання працедавців у вигляді сплати єдиного соціального внеску.

На нашу думку, доцільно, замість податкової соціальної пільги для фізичних осіб, запровадити прогресивні ставки податку, що дасть змогу підтримати не лише малозабезпечені верстви населення, а й сформувані середній клас в Україні. Поряд

з цим, перспективно не оподатковувати мінімальну заробітну плату податком на доходи фізичних осіб, адже такі дії порушують гарантії на отримання реальної мінімальної заробітної плати. До того ж неоподатковуваний мінімум доходів громадян доцільно трансформувати до рівня країн Європейського Союзу адекватного українським реаліям [6].

Прозорість і відкритість, спрямованість, насамперед, на вирішення соціальних питань та економічну мотивацію громадян-платників податків є основними правилами податкової системи європейських країн. В умовах створення в Україні соціально орієнтованої ринкової економіки удосконалення механізмів оподаткування доходів фізичних осіб із урахуванням ефективного європейського досвіду є пріоритетним завданням щодо вдосконалення української податкової системи [7].

На часі важливо здійснювати заходи щодо підвищення податкової культури та податкової дисципліни платників податків, адже кожен громадянин України має усвідомлювати, що сплата податку поєднує обов'язок перед країною та можливість стимулювання і регулювання державою розподілу коштів між платниками податків та потребами держави. При цьому органи державного управління та місцевого самоврядування мають сумлінно дотримуватися принципів прозорості та справедливості в перерозподілі надходжень від податку на доходи фізичних осіб.

Незважаючи на те, що податкові зміни несуть чимало ризиків, держави світу під час пандемії COVID-19 запроваджують різні послаблення щодо декларування та сплати ПДФО. Згідно з даними міжнародних організацій, використовують наступні типи заходів:

- відстрочка подання декларації про доходи фізичних осіб;

- відстрочка сплати податку на доходи фізичних осіб;
- зменшення ставок оподаткування (наприклад, для галузей, які найбільше постраждали від карантинних заходів);
- податкові канікули;
- відтермінування податкових перевірок;
- відміна штрафів та пені за несвоєчасне подання декларацій та несвоєчасну сплату податку [8].

Також слід констатувати, що суспільні трансформації, які мали місце в Україні, повною мірою не враховували і не використовували потенціал засобів податкової теорії та практики. Уряд має звернути увагу на зміну економічної ситуації у світовому масштабі, плануючи майбутню фіскальну політику в Україні в контексті оподаткування доходів громадян. Інформаційні системи, програмне забезпечення та технічна підтримка мають бути повноцінно впроваджені в систему електронного адміністрування податку на доходи фізичних осіб з урахуванням європейського досвіду.

Висновки. В Україні вирішення проблеми соціальної справедливості та фіскальної ефективності податку на доходи фізичних осіб можна досягнути за рахунок збільшення рівня оподаткування осіб з високими доходами. Хоча реалізація цього завдання є найбільш проблематичною, адже однією з причин є те, що такі доходи отримують особи, наближені до органів державної влади, тому не зацікавлені в таких заходах. На нашу думку, доцільним є проведення заходів щодо уповільнення обсягів інтелектуальної трудової міграції. Відповідно, важливим є запобігання різкому коливанню податкового тягаря на малозабезпечені верстви населення. А часті зміни в законодавстві створюють нестійкі умови для планування діяльності підприємницької діяльності.

Прозорість і відкритість, спрямованість на вирішення соціальних питань та економічну мотивацію домогосподарств є основними правилами податкової системи європейських країн. Іноземні системи прямого оподаткування доходів фізичних осіб мають апробовану часом практику становлення та розвитку на базі глибокого усвідомлення кожним платником податку свого конституційного обов'язку – сплати податків. В умовах створення в Україні соціально орієнтованої ринкової економіки, удосконалення власної системи оподаткування доходів фізичних осіб із урахуванням світових здобутків у цій сфері є пріоритетним завданням української податкової системи.

Список використаних джерел

1. Seligman E. R. A. *The income tax: a study of the history, theory, and practice of income taxation at home and abroad*. The Lawbook Exchange, Ltd. 1914 URL : <https://goo.gl/bUJuAfa>.
2. Хикс Дж. Р. *Стоимость и капитал / под общ. ред. Р. М. Энтова*. Москва : Издательская группа "Прогресс", 1993. 459 с.
3. Дутова Н. В., Лесік Є. С. *Оподаткування доходів фізичних осіб в Україні: проблеми та вдосконалення на базі досвіду зарубіжних країн*. Економіка і організація управління. 2019. Вип. 1. С. 43–52.
4. Демиденко Л. М., Тюріна М. М. *Оподаткування доходів громадян в Україні: фіскальні новації. Інвестиції: практика та досвід*. 2017. Вип. 16. С. 45–48.
5. Швець Ю. О., Бахметова Я. Ю. *Оподаткування доходів фізичних осіб: проблеми та перспективи в Україні та ЄС*. Глобальні та національні проблеми економіки. 2017. № 17. С. 771–775.
6. Сибірянська Ю., Пірнікоза П. *Фіскальні та соціальні ефекти реформування податку на доходи фізичних осіб в Україні. Офіс з фінансового та економічного аналізу у Верховній Раді України*. URL : [https://platforma-msb.org/wp-](https://platforma-msb.org/wp-content/uploads/2017/09/2017-07-18-Fiskalni_tasots_efekty-Personal-income-tax.pdf)

[content/uploads/2017/09/2017-07-18-Fiskalni_tasots_efekty-Personal-income-tax.pdf](https://platforma-msb.org/wp-content/uploads/2017/09/2017-07-18-Fiskalni_tasots_efekty-Personal-income-tax.pdf).

7. Куба О. В., Горбенко Я. О. *Оподаткування доходів фізичних осіб: закордонний та вітчизняний досвід*. Глобальні та національні проблеми економіки. 2018. Вип. 22. С. 931–935.
8. Яроцька Т. Р. *Податок на доходи фізичних осіб: вітчизняні та іноземні антикризові заходи під час пандемії COVID-19*. НДІ фіскальної політики. URL : <https://www.ndifp.com/1507/>.
9. *Річний звіт про виконання Державного бюджету України за 2015–2019 рр.* Державна казначейська служба України. URL : <https://www.treasury.gov.ua/>.
10. *Мінімальна зарплата в Україні*. Мінфін. URL : <https://index.minfin.com.ua/ua/labour/salary/min/>.

References

1. Seligman, E. R. A. (1914). *The income tax: a study of the history, theory, and practice of income taxation at home and abroad*. The Lawbook Exchange, Ltd. Available at: <https://goo.gl/bUJuAfa>.
2. Khyks, Dzh. R., Entova, R. M. (Ed.). (1993). *Stoimost i kapital [Cost and capital]*. Moscow: Izdatelskaya gruppa "Progress" [in Russian].
3. Dutova, N. V., Lesik, Ye. S. (2019). *Opodatkuvannia dokhodiv fizychnykh osib v Ukraini: problemy ta vdoskonalennia na bazi dosvidu zarubizhnykh krain [Personal income taxation in Ukraine: problems and improvements based on the experience of foreign countries]*. *Ekonomika i orhanizatsiia upravlinnia – Economics and Management Organization*, 1, 43–52 [in Ukrainian].
4. Demydenko, L. M., Tiurina, M. M. (2017). *Opodatkuvannia dokhodiv hromadian v Ukraini: fiskalni novatsii [Personal income taxation in Ukraine: fiscal innovations]*. *Investytsii: praktyka ta dosvid – Investments: Practice and Experience*, 16, 45–48 [in Ukrainian].
5. Shvets, Yu. O., Bakhmetova, Ya. Iu. (2017). *Opodatkuvannia dokhodiv fizychnykh osib: problemy ta perspektyvy v Ukraini ta YeS. [Personal income taxation: problems and prospects in Ukraine*

and the EU]. *Hlobalni ta natsionalni problemy ekonomiky – Global and National Problems of Economy*, 17, 771–775 [in Ukrainian].

6. Sybirianska, Yu., Pirnykoza, P. (2018). *Fiskalni ta sotsialni efekty reformuvannia podatku na dokhody fizychnykh osib v Ukraini* [Fiscal and social effects of personal income tax reform in Ukraine]. *Ofis z finansovoho ta ekonomichnoho analizu u Verkhovnii Radi Ukrainy*. Available at: https://platforma-msb.org/wp-content/uploads/2017/09/2017-07-18-Fiskalni_ta_sots_efekty-Personal-income-tax.pdf.

7. Kuba, O. V., Horbenko, Ya. O. (2018). *Opodatkuvannia dokhodiv fizychnykh osib: zakordonnyi ta vitchyzniani dosvid* [Personal income taxation: foreign and domestic experience]. *Hlobalni ta natsionalni problemy ekonomiky – Global and National Problems of Economy*, 22, 931–935 [in Ukrainian].

8. Iarotska, T. R. (2020). *Podatok na dokhody fizychnykh osib: vitchyzniani ta inozemni antykryzovi zakhody pid chas pandemii COVID-19* [Personal income tax: domestic and foreign anti-crisis measures during the COVID-19 pandemic]. *NDI fiskalnoi polityky*. Available at: <https://www.ndifp.com/1507/>.

9. *Richnyi zvit pro vykonannia Derzhavnoho biudzhetu Ukrainy za 2015-2019 rr.* [Annual report on the implementation of the State Budget of Ukraine for 2015-2019]. *Derzhavna kaznacheiska sluzhba Ukrainy – State Treasury Service of Ukraine*. Available at: <https://www.treasury.gov.ua/>.

10. *Minimalna zarplata v Ukraini* [The minimum wage in Ukraine. Ministry of Finance]. *Minfin*. Available at: <https://index.minfin.com.ua/ua/labour/salary/min/>.

Стаття надійшла до редакції 30.11.2020.